

institutions, the need for which it was from the late 1940s. Back in 1949 the Chairman of USSR CM M.S. Khrushchev addressed to the Chairman of the USSR J.V. Stalin with a proposal to change the principle of networking. The profound changes that occurred in the early postwar years in agricultural production due to the introduction of grassland farming systems required, together with further study on the development of individual sectors of agriculture, broad complex of research that took into account the characteristics of each production region of the country.

Restructuring of scientific and research work in this area could be made on a proposal RM USSR, by organizing in each region integrated agricultural research station, subordinate to Regional Department of Agriculture and strengthening the network of zonal stations, research fields and strongholds that were in the system of industrial research and scientific institutions.

In connection with the transfer of agricultural research institutions from the USSR Academy of Sciences 1956, the Office of Agricultural Sciences has been eliminated, but a separate system of management in agricultural higher education institutions in the USSR and MSG was not created. Within MSG Ukrainian SSR the Department of Agricultural Sciences remained, but due to the limitations of the device it could not perform sufficient methodological guide research and educational agricultural institutions, provide direct financing and delivery, and control over their work.

Because MSG Ukrainian SSR considered appropriate creation of a single point of management research and education institutions. This center pursuant to Resolution CM USSR № 1566 of December 30th, 1956 became the Ukrainian Academy of Agricultural Sciences. Summing up the study of scientific support of rural economic sector of USSR in 1946–1956. It should be noted the peculiarity of this period, which was to search for optimal forms of coordination of agricultural science that ultimately led to a branch of the Academy.

Keywords: agriculture, agricultural science, Ministry of Agriculture of USSR Academy of Sciences, research institutions.

До редакції надійшла 6.03.2015.

УДК 631.1:57(092)

© *Валентина Ожерельєва*
(Харків)

ТВОРЧИЙ ВНЕСОК ПРОФЕСОРА І.Г. СТРОНИ (1918–1998) У ВІТЧИЗНЯНЕ НАСІННЄЗНАВСТВО

Висвітлено заснування і діяльність у м. Харкові першої в колишньому СРСР лабораторії насінництва й насіннєзнавства Українського науково-дослідного інституту рослинництва, генетики і селекції ім. В.Я. Юр'єва. Проаналізовано життєвий і творчий шлях видатного вітчизняного вченого зі світовим ім'ям в галузі насінництва й насіннєзнавства Івана Григоровича Строни. Доведено історично-вирішальну роль першого завідувача лабораторії наукової установи. Показано вагомі здобутки Укр. НДІРСіГ, започатковані в 50-х роках ХХ ст.

Ключові слова: Український науково-дослідний інститут рослинництва, селекції і генетики ім. В.Я. Юр'єва, Іван Григорович Строна, насінництво, насіннєзнавство, сільськогосподарські культури, сільське господарство, Харків.

У історії світової науки Іван Григорович Строна по праву займає виняткове місце, увійшовши до неї як один з видатних рослинників-насінників.

У статті маємо на меті показати історичне значення установи, де пройшов науковий шлях видатний вчений. Свій творчий шлях він присвятив вітчизняній науці. Характерною рисою наукової діяльності є глибока різностороння ерудиція, що принесла йому заслужений авторитет широких кіл діячів біологічної і сільськогосподарської науки. І.Г. Строна – організатор і керівник (впродовж тривалого часу) координаційної Ради з питань насінництва МСГ

СРСР та Секції насінництва і контролю насіння ВАСГНІЛ. Був членом Міжнародної асоціації якості насіння, членом редакційної колегії журналу «Селекція и семеноводство», а також міжвідомчого республіканського тематичного наукового збірника «Селекція і насінництво».

Історіографія представлена повідомленнями в двідковій літературі [1], працями В.Г. Діндороги [2], В.В. Кириченка [3] та ін. Ці роботи носять або інформативний характер, або підсумовують важливі досягнення певного періоду діяльності вченого на займаних посадах, або в історії селекції сільськогосподарських культур Укр. НДІРСіГ ім. В.Я. Юр'єва. Ком-

плексного наукового дослідження життєвого та творчого шляху видатного вітчизняного вченого в галузі насінництва й насіннезнавства сільськогосподарських культур І.Г. Строни на сьогодні ще немає.

Іван Григорович Строна – в 1954 р. захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата сільськогосподарських наук на тему «Культура чумизи». У 1967 р. захищає докторську дисертацію на тему «Общее семеноведение полевых культур». У 1968 р. присвоєно вчене звання професора. Наукова школа І.Г. Строни є однією з найпотужніших. Ним підготовлено 4 доктори наук і 34 кандидатів біологічних і сільськогосподарських наук. Він є автором понад 200 наукових праць, отримав 6 авторських свідоцтв на винаходи.

В 1987 р. вчений удостоєний почесного звання Заслужений діяч науки і техніки України. Його нагороджено п'ятьма медалями ВДНГ СРСР і УРСР, відзнаками ПВ ВАСГНІЛ.

Насіннезнавство – наука, що вивчає розвиток і життя насіння. Слід визнати, що проблеми насіннезнавства не носять локальний характер, як селекція й насінництво. Тому більшість європейських країн об'єднані Міжнародною асоціацією з випробування якості посівного матеріалу (ISTA). До їхньої компетенції входить розробка методів і правил аналізу насіння на посівні якості, видання міжнародних сертифікатів.

Патентний пошук і аналіз літературних джерел показав, що Україна є однією з найрезультативніших країн у розвитку і вдосконаленні цієї науки і є членом Міжнародної асоціації (ISTA).

З 1923–1924 рр. у колишньому СРСР почали проводити як обов'язковий захід – державне сорто випробування. Його керівництво до 1937 р. здійснювалося відділом сортодослідження Всесоюзного інституту рослинництва. З 1937 р. керівництво переходить до відомства Державної комісії з сортодосліджень сільськогосподарських культур, створеній при Міністерстві сільського господарства СРСР [4].

Підвалини наукових досліджень і методичної роботи з агрономічного насіннезнавства в колишньому СРСР закладені М.М. Кулешовим. У Всесоюзному інституті рослинництва в 1931 р. ним створено відділ насіннезнавства. Відділ прийняв на себе загальне керівництво науково-методичної роботи всіх контрольних насінневих установ системи Всесоюзної державної інспекції і наукових груп, що створені пізніше.

У 1932 р. усі контрольні насінневі станції, які до цього часу функціонували на території колишнього СРСР, об'єднують в єдину систему – Всесоюзну державну насінневу інспекцію, якій

підпорядковувалися республіканські, обласні та районні контрольні насінневі лабораторії (з 1965 р. – державні насінневі інспекції).

Харківська селекційна станція стала однією з перших наукових установ, яка почала займатися виробництвом і впровадженням чисто сортового насіння зернових культур. В перший період своєї діяльності Харківська селекційна станція вирощувала переважно насіння місцевих сортів, покращене масовим добром. Пізніше, по мірі створення і районування нових селекційних сортів, насінництво й насіннезнавство базувалося на цих нових розробках.

Лабораторія насінництва і насіннезнавства створена за ініціативою академіка Василя Яковича Юр'єва в Українському науково-дослідному інституті рослинництва, селекції і генетики у 1956 р. Лабораторія, на той час єдина в колишньому СРСР, стала координатором досліджень з питань насінництва, насіннезнавства та контрольної насінницької справи. Очолив її Іван Григорович Строна – був незмінним керівником понад тридцять років.

І.Г. Строна народився 27 грудня 1918 р. у с. Козачка Зміївського району Харківської області. 1944 р. закінчив Харківський сільськогосподарський інститут ім. В.В. Докучаєва за фахом селекціонер-насінник та агроном-рільник.

Свій трудовий шлях вчений розпочав обласним агрономом з плодівництва, садівництва та виноградарства Харківського обласного земельного відділу. Впродовж 1945–1948 рр. навчається в аспірантурі на кафедрі рослинництва Харківського сільськогосподарського інституту ім. В.В. Докучаєва під керівництвом видатного вітчизняного вченого Миколи Миколайовича Кулешова. Після закінчення аспірантури займає посади директора експериментальної бази УНДС бджільництва, старшого наукового співробітника Українського науково-дослідного інституту шовківництва.

У 1950 р., за запрошенням академіка В.Я. Юр'єва, починає працювати в створеному АН УРСР Інституті генетики і селекції. В названій установі пройшов науковий шлях від лаборанта до старшого наукового співробітника. Основною культурою для досліджень Івана Григоровича стала кормова культура – чумиза. Дослідження проходили як в Інституті генетики і селекції АН УРСР так і на його Херсонському опорному пункті. Результати досліджень відображені в таких наукових працях як: «Норми і способи посіву чумизи на зерно», «Чумиза», «Агроекологічне обґрунтування строків посіву чумизи», «Чумиза як кормова культура на півдні України» тощо.

Після реорганізації Інституту генетики і селекції та Харківської державної селекційної станції 1956 р. в Український науково-дослідний інститут рослинництва, селекції і генетики, займає посаду завідувача лабораторії насіннезнавства [3, с. 178].

Очолована І.Г. Строною лабораторія займалася теоретичним обґрунтуванням проблем, що виникали у насінницькій практиці. Вивчали питання впливу фонів та елементів живлення на якість насіння польових культур, на його життєдіяльність і довговічність; процес проростання в різних умовах; врожайні властивості насіння у зв'язку з його біохімізмом. Велику увагу в дослідженнях приділяли вивченню травмування насіння; різноякісності насіння та її значенню; термостійкості насіння при термічному знезараженні; способів передпосівної підготовки насіння.

У 1958 р. насінницька робота в Укр. НДПРС проводилась з 16 культурами 31 сорту, елітного насіння було здано 13204 центнери. Пізніше, а саме у 1960 р., за постановою ЦК КПРС і РМ СРСР від 23 квітня за № 438, відділи насінництва були створені в усіх науково-дослідних установах, які займались вирощуванням елітного насіння. В постанові зокрема говорилося: «Установить, что колхозы и совхозы получают элитные семена первой репродукции зерновых (кроме кукурузы) и масличных культур, как правило, непосредственно от научно-исследовательских учреждений, выращивающих эти семена...» [5, с. 405].

Коли говориться про вирощування, зберігання насіння зернових культур, не можна не згадати про контроль за його якістю, що є одним з найважливіших засобів сільськогосподарського виробництва. В праці, написаній за участю академіка В.Я. Юр'єва «О качестве семян и нормах высева» [6], автори підкреслюють, що посів високоякісним насінням кращих районуваних сортів є великим і більш доступним кожному господарству резервом збільшення врожайності, валового збору зерна і підвищення його якості. В дослідних господарствах почали вже самі вводити насінницькі сівозміни, будувати лінії по підготовці насіння до посіву.

Колгоспи й радгоспи могли розмножувати отримане насіння з розрахунку забезпечення власних потреб для вирощування товарної продукції. Завдяки такій системі насінництва виробництво насіння високих репродукцій у 1969 р. збільшилося у 6,7 рази.

До перших наукових праць І.Г. Строни з насіннезнавства слід віднести «Семенным посевам – постоянное внимание» [7], «Семено-

водство на новом этапе» [8], опублікованих в центральному журналі «Селекция и семеноводство» за 1951 і 1952 рр. У них автор наполював на покращенні структури посівних площ, забезпеченні їх насінням, вирощуванням високих врожаїв. У цілому це привело б до забезпечення збільшення валового збору високоякісного зерна і зміцнення кормової бази.

За відсутністю чітко налагодженої єдиної координації найважливіших наукових проблем в галузях насінництва й насіннезнавства, МСГ СРСР прийняло ряд заходів в цьому напрямі. Зокрема, на Укр. НДПРСіГ були покладені функції розробки тематики досліджень з насінництва, насіннезнавства і контрольно-насіннєвій справі. Так інститут проводив наради з науково-виробничих питань селекції й насінництва як у Харкові, так і в Дніпропетровську, Полтаві тощо. Наради представляли як вчені України так і з інших республік. Координацію досліджень і методичне керівництво було покладено на лабораторію насіннезнавства Укр. НДПРСіГ ім. В.Я. Юр'єва. Головою Координаційної Ради і секції насіннезнавства і контролю насіння ВАСГНІЛ став І.Г. Строна. Але цього, на думку І.Г. Строни, було недостатньо. Нездійсненою мрією вченого було створення Інституту насінництва й насіннезнавства сільськогосподарських культур. Про це він говорить у статті «Советскому семеноводству необходим свой научный центр» [9].

На той час, щоби правильно організувати наукові дослідження в галузях насінництва й насіннезнавства, дослідження мали би проводити різноманітні категорії закладів і лабораторій сільськогосподарського призначення. Саме ті, хто у своїх дослідженнях були пов'язані з загальним об'єктом вивчення – насінням. Так на черговій нараді І.Г. Строна запропонував наступні положення:

«Розробка прийомів підвищення врожайних якостей насіння;

розробка способів і режимів бігріву, сушки й зберігання насіння та вивчення впливу на посівні й врожайні якості насіння;

дослідження впливу різноякісності насіння в зв'язку з насінництвом;

розробка прийомів підвищення польової схожесті насіння;

розробка заходів боротьби з травмуванням насіння;

розробка термінів посіву й збирання для насінницьких потреб;

розробка наукових норм сортування насіння еліти для підвищення цінності насіннєвого матеріалу» [10, с. 15].

І.Г. Строною розроблено питання щодо впливу енергії проростання та сили росту насіння на врожайність польових культур. Ним наведена класифікація травмування насіння та засоби його запобігання. Вченим запропоновано заходи зі зниження негативного впливу травм насіння. Дослідження проводилися на гібридах кукурудзи ВІР 25, Буковинський 30, Одеський 27, Глорія Янецького. Увага була сконцентрована на такому типі ураження як внутрішні тріщини насіння. Була запропонована класифікація з восьми типів ураження. Методи визначення травмування насіння були рекомендовані контрольно-насінневим лабораторіям, лабораторіям хлібопекарського напрямку, та кукурудзокалібрувальним заводам. Застосування методів давало можливість більш об'єктивно контролювати технологічні процеси з обробки насіння і вчасно прийняти міри по усуненню недоліків [11, с. 124].

Накопичена база досліджень з травмування насіння, виявленню причин і характеру пошкоджень, впливу різних травм на ріст і розвиток рослин та врожайність слугувала виходу до друку під загальною редакцією І.Г. Строни книги «Травмирование семян и его предупреждение» [12]. В науковому виданні дана класифікація типів пошкодження насіння різних сільськогосподарських культур, описані методи їх визначення. Встановлено пошкодження окремих видів травм, а також особливості травмування насіння різних культур. Виявлено чинники і причини, що викликають пошкодження насіння. Викладено заходи попередження і засоби боротьби з травмуванням насіння.

Підсумком десятирічної роботи лабораторії (1956–1966) стало видання монографії Івана Григоровича «Общее семеноведение полевых культур» [13] накладом 10 тисяч примірників. Книга написана за матеріалами багаторічних досліджень лабораторії і на підставі аналізу літературних джерел, що стосуються не тільки безпосередньо насіння, але й ряду суміжних питань. З тих пір, коли насіння стало об'єктом торгівлі і з'явилась можливість оцінки їх якості, розпочалося зародження контрольно-насінневої справи, як одного з розділів насіннезнавства. В оригінальній схемі І.Г. Строна наглядно показав суть насіннезнавства і його зв'язок з насінництвом і з контролем насіння. Викладені основні положення системи насінництва, методи покращення сортового насіння, а також особливості виробництва сортового насіння польових культур, картоплі і трав. Монографія складається з п'ятнадцяти розділів і має 464 сторінки. Видання до цих пір є настільною книгою спеціалістів насінневих фірм, компаній, станцій.

Вченим і керованим ним колективом вивчалися життєздатність і довговічність насіння зернових культур в процесі його зберігання у залежності від способів збирання, післязбиральної обробки і умов зберігання; вплив агротехнічних заходів на посівні якості насіння. Значне місце в дослідженнях насіннезнавства займали розробки методів визначення посівних якостей насіння і стандартів на нього. Розроблений відмінний, новий спосіб обробки насіння – інкрустація. За відмінний спосіб передпосівної обробки насіння інкрустація, І.Г. Строна разом з старшим науковим співробітником лабораторії насіннезнавства В.Г. Діндорогою отримали авторське свідоцтво СРСР № 1009303 [2, с. 24]. Інкрустація – це технологічний процес, за допомогою якого на поверхню насіння наноситься рідкий склад на основі водного розчину полімерного плівкоутворювача. В нього вводяться речовини, що створюють захисне і ростактивуюче середовище. При цьому розчин біологічно активних речовин частково сорбується насінням, а залишкова кількість разом з нерозчинними захисними речовинами рівномірно і стійко закріплюється на оболонці в плівковому покритті з проникненням в місця мікротравм. При чому більш надійно ізолюючи насіння від патогенної мікрофлори і пошкодження їх ґрунтовими шкідниками. В статті «Инкрустирование семян полевых культур и перспективы его внедрения в производство» [14, с. 43] дослідники довели, що інкрустація насіння має ряд істотних переваг, і перш за все, – технологічних. Саме тому інкрустація знайшла широке впровадження в промислову технологію насінництва всіх сільськогосподарських культур.

І.Г. Строна застерігав від засмічення сортового насіння. В своїй роботі «Посевные и урожайные свойства семян Харьковской 46 на разных фонах» [15] він підкреслює, що дуже важливим завданням насінницьких господарств є зберігання в чистоті розмножуваних сортів. Сортове насіння тільки тоді має цінність, коли воно вільне від усіх домішок, що порушують його однорідність і знижують врожайні якості, а також і якості кінцевого продукту.

Час – найкращий критерій в оцінці будь-якої праці. Науковці всіх поколінь вважали за потрібне домогтися отримати більш якісне насіння. Опікувався цим і І.Г. Строна. Його стаття «Разнокачественность семян полевых культур и её значение в семеноводческой практике» [16] і на цей час є досить актуальною. Відомо, що сорт – це штучно відібрана сукупність рослин. Цілком природно, що будь-яка маса насіння є сумішшю різних біотипів. Серед найважливіших

проблем в насіннезнавстві є пошук способів виділення найбільш стійких біотипів сорту з властивостями тривалого збереження господарсько-корисних ознак (продуктивність і якість). Для елітно-насінницьких господарств Укр. НДІРСіГ було розроблено і впроваджено схему оперативного внутрігосподарського контролю якості насіння:

- вхідний контроль якості насіння при надходженні на гек;
- операційний контроль якості післязбиральної обробки насіння;
- контроль зберігання насіння до його реалізації.

Постійного поглиблення вимагає розробка питань аналізу насіння. Вишукуються можливості по розробці нових експресних методів аналізу насіння, пошук нових якісних показників, виявлення кореляцій між параметрами насіння і їх врожайними якостями. Добір високоврожайних партій за результатами лабораторного аналізу – це запорука в підвищенні врожаю.

Сучасне наукове забезпечення насінництва «не в повній мірі відповідає вимогам сьогодення. Головними проблемами у галузі є слабка матеріально-технічна база насінницьких господарств, низька культур землеробства, недотримання вимог насінницької агротехніки. А найголовніше, – недостатнє наукове обґрунтування насінництва. Тому, формуючи нову систему насінництва, слід подбати про відродження та подальший розвиток насіннезнавства як теоретичної бази галузі» [17, с. 44].

На основі вивчення різноякісного насіння як біологічного явища визначено новий напрям у насінництві – підвищення врожайних властивостей насіння. Розроблено та уточнено всі елементи технології агротехніки насінництва. Особливу цінність має створений вченим касетний метод вивчення біологічних особливостей насіння різної якості. Це дало змогу вивчити властивості в точних дослідах. Для вирішення ряду агротехнічних питань. Що пов'язані з якістю посівного матеріалу, касетному методу немає рівних. Він дозволяє проводити досліди більш якісніше. Насіння в касетах пророщують в спеціальних ваннах (типу акваріума). Досліднику зручно слідкувати за розвитком коренів. Після досліджень, оцінки, записів касети висаджують в ґрунт і проводять подальші дослідження. Питання з біології насіння, що вивчаються названим методом з того часу використовують у багатьох сільськогосподарських дослідних установах. Більш детально про використання касетного методу автор зупинився в статті «Касетный метод изучения биологических свойств семян» [18].

Але для формування нової системи знань та уявлень про сучасні засади й заходи щодо поліпшення насінницької роботи, уряд кожної держави повинен дбати про законодавчу базу галузі. Розробка нових стандартів якості насіння й методів аналізу повинні проводитися постійно в рамках державних робіт зі стандартизації. Стандарти повинні відповідати сучасним вимогам й технічному рівню. Про це Іван Григорович наголошував постійно на всіх нарадах, семінарах тощо. Як приклад, наведемо наукову працю вченого «Проблемы семеноведения и семеноводства на современном этапе» [19, с. 87].

1979 р. Іван Григорович опікується виданням одного з перших у СРСР довідника і практичного посібника «Промышленное семеноводство» [20]. В виданні використано величезний досвід організаторської, методичної і практичної роботи в галузі насінництва, насіннезнавства й розповсюдження насіннєвого матеріалу, а також глибоке знання авторами біології рослин і сільського господарства. Наукове видання на той час мало слугувати настільною книгою для агрономів, керівників колгоспів, радгоспів. У довіднику розглянута сучасна система насінництва зернових, бобових і круп'яних культур, побудована на промисловій основі. Викладено вплив якості насіння на врожайність, значення сорту, організація сортового й насіннєвого контролю. Розглядаються методи вирощування й технології збирання зернових культур, які покращують якість насіння. Велика увага звернута на питання механізації сільськогосподарських робіт при виробництві насіння, післязбиральній обробці й зберіганні. Укладачами довідника стали провідні фахівці в галузі сільського господарства. Назвемо тільки декілька з них. Це такі видатні вчені як І.Г. Строна, С.А. Чазов, К.А. Козьміна, Б.О. Весна, І.В. Гречко, Т.В. Коренев, А.І. Батарчук та інші.

Отже, основні принципи насіннезнавства, розроблені І.Г. Строною, широко використовувалися впродовж багатьох десятиліть у всіх республіках колишнього СРСР. На даний час в Україні діють нові принципи і правила ведення насінництва й насіннезнавства польових культур. Але в їх основі також лежать положення, методи і техніка, розроблені Іваном Григоровичем.

Праці, опубліковані видатним вченим, відзначаються глибоким обґрунтуванням методів насінницької роботи сільськогосподарських культур, лабораторними дослідженнями. Це дозволило їм стати основою становлення й розвитку вітчизняної насіннєвої справи. Вони актуальні й на теперішній час.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Корчинський А.А. Строна Іван Григорович / А.А. Корчинський // Вчені генетики, селекціонери та рослинники / УААН. – К. : Наукова думка, 2003. – Кн. 7. – С. 470–473. – (Сер.: «Українські вчені-аграрії ХХ століття»).
2. Діндорого В.Г. Строна Іван Григорович видатний вчений в галузі насіннєзнавства / В.Г. Діндорого // Стан та перспективи розвитку насінництва в Україні: матер. всеукр. наук. – практ. конф. (19–20 жовт. 2004 р.) / УААН, Ін-т рослинництва ім. В.Я. Юр'єва. – Х., 2004. – С. 17–31.
3. Кириченко В.В. Юр'ївська школа рослинників: наукове видання / В.В. Кириченко, А.Д. Гуменюк, В.В. Ожерельєва / УААН, Ін-т рослинництва ім. В.Я. Юр'єва. – Х. : Магда, 2008. – С. 178–179.
4. Сизов І.А. Селекція і семеноводство польових культур / І.А. Сизов, А.П. Іванов. – 3-є изд. – М. – Л. : Сельхозгиз, 1959. – 342 с.
5. Об улучшении семеноводства зерновых, масличных культур и трав: постановление Центрального Комитета КПСС и Совета Министров СССР, 23 апреля 1960 г., № 438 // Сборник решений по сельскому хозяйству. – М. : Изд.-во с.-х. лит., журналов и плакатов, 1963. – С. 404–410.
6. Строна И.Г. О качестве семян и нормах высева / И.Г. Строна, В.Я. Юрьев // Селекция и семеноводство. – 1960. – № 1. – С. 43–46.
7. Строна И.Г. Семенным посевам – постоянное внимание / И.Г. Строна // Селекция и семеноводство. – 1951. – № 3. – С. 79–80.
8. Строна И.Г. Семеноводство на новом этапе / И.Г. Строна // Селекция и семеноводство. – 1952. – № 3. – С. 79–80.
9. Строна И.Г. Советскому семеноводству необходим свой научный центр / И.Г. Строна // Селекция и семеноводство. – 1960. – № 1. – С. 28–30.
10. Строна И.Г. Задачи, организация и примерная тематика научных исследований по семеноводству и семеноведению / И.Г. Строна // Научные вопросы семеноводства, семеноведения и контрольно-семенного дела / УАСХН. – К., 1962. – С. 5–15.
11. Шевченко В. М. Типы травмирования семян кукурузы и методика их определения / В.М. Шевченко, И.Г. Строна // Селекция и семеноводство: респ. межвед. темат. науч. сб. – К., 1966. – С. 117–124.
12. Травмирование семян и его предупреждение; под общ. ред. И.Г. Строны. – М. : Колос, 1972. – 160 с.
13. Строна И.Г. Общее семеноведение польовых культур / И.Г. Строна. – М. : Колос, 1966. – 464 с.
14. Строна И.Г. Инкрустирование семян польовых культур и перспективы его внедрения в производство / И.Г. Строна, В.Г. Диндорого // Теория и практика предпосевной обработки семян / ЮО ВАСХНИЛ. – К., 1984. – С. 32–43.
15. Строна И.Г. Посевные и урожайные свойства семян Харьковской 46 на разных фонах / И.Г. Строна // Селекция и семеноводство. – 1974. – № 3. – С. 50–51.
16. Строна И.Г. Разнокачественность семян польовых культур и её значение в семеноводческой практике / И.Г. Строна // Биологические основы повышения качества семян сельскохозяйственных растений. – М., 1964. – С. 21–25.
17. Порядок організації насінництва в Україні / В.М. Соколов, В.В. Вишневський, В.Г. Чайка, М.О. Маматов // Стан та перспективи розвитку насінництва в Україні: матер. всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 19–20 жовт. 2004 р.) / УААН, Ін-т рослинництва ім. В.Я. Юр'єва. – Х., 2004. – С. 43–45.
18. Строна И.Г. Касетный метод изучения биологических свойств семян / И.Г. Строна // Селекция и семеноводство. – 1974. – № 5. – С. 47–49.
19. Строна И.Г. Проблемы семеноведения и семеноводства на современном этапе / И.Г. Строна // Селекция и семеноводство: респ. межвед. темат. науч. сб. – К. : Урожай, 1984. – С. 85–88.
20. Промышленное семеноводство: справочник; под ред. И.Г. Строны; сост.: В.И. Анискин, А.И. Батарчук, Б.А. Весна [и др.]. – М. : Колос, 1980. – 287 с.

© *Валентина Ожерельєва*
(Харьков)

ТВОРЧЕСКИЙ ВКЛАД ПРОФЕСОРА И.Г. СТРОНЫ (1918–1998) В ОТЕЧЕСТВЕННОЕ СЕМЕНОВЕДЕНИЕ

В статье методом историко-научного анализа освещён жизненный и творческий путь выдающегося отечественного учёного в области семеноводства и семеноведения сельскохозяйственных культур Ивана Григорьевича Строны. На примере его научных работ рассмотрены периоды

організації і становлення отечественного семеноведення. Розглянуто діяльність першої в історії колишнього Радянського Союзу лабораторії семеноводства і семеноведення Інституту рослинництва ім. В.Я. Юрьєва НААН (колишнього Укр. НІІРСиГ). Доказано історически вирішальну роль першого керівника названої лабораторії. Показано вагомі досягнення науково-дослідницької роботи співробітників лабораторії більше ніж за столітній період.

Ключевые слова: И.Г. Строна, семеноводство, семеноведение, зерновые культуры, семена, качество, метод.

© *Valentina Ozhereleva*
(*Kharkiv*)

CREATIVE CONTRIBUTION OF THE PROFESSOR I. G. STRONA (1918–1998) IN HOME SEED FARMING

Foundation and activity in city Kharkiv of the first in the former USSR laboratory of seed growing and seed farming of Ukrainian scientific-research institute of plant growing, genetics and selection nd. a V. Ya. Yuriev is illustrated. The course of life and creative development of a famous home scientist with worldwide name in the field of seed growing and seed farming Ivan Grygorovych Strona is analyzed. Historically decisive role of the first head of the laboratory of the scientific establishment is proved. Weighty achievements of efforts of Ukrainian scientific-research institute of plant growing, genetics and selection, founded in the 50-ies of the XX century, are shown.

In the article the course of life and creative development of a famous home scientist in the field of agricultural seed growing and seed farming Ivan Grygorovych Strona is illustrated. On the basis of his scientific works the periods of organization and formation of home seed farming are examined. The activity of the first in the history of the former USSR laboratory of seed growing and seed farming of the Institute of plant growing nd. a V. Ya. Yuriev NAAS is viewed. Historically decisive role of the first head of this laboratory is proved. Weighty achievements of research efforts of laboratory collaborators for more than centenary period are shown.

Key words: *Ukrainian scientific-research institute of plant growing, genetics and selection nd. a V. Ya. Yuriev, Ivan Grygorovych Strona, seed growing, seed farming, agricultural crops, agriculture, Kharkiv.*

До редакції надійшла 18.02.2015.

УДК 929:519.85 Скопецький В.В.

© *Віталій Ящук*
(*Переяслав-Хмельницький*)

ПОСТАТЬ ПРОФЕСОРА В.В. СКОПЕЦЬКОГО В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ НАУКИ І ТЕХНІКИ УКРАЇНИ

Стаття присвячена вивченню життєвого шляху та аналізу наукової спадщини професора В.В. Скопецького. Акцентується увага на ключових аспектах кола наукових інтересів вченого.

Виникнення кібернетичної науки припадає на середину ХХ ст. і є логічним продовженням розвитку наукової думки в останні десятиріччя. Особливість і оригінальність кібернетики полягає в тому, що вона виникла на дотуку математики, логіки, соціології, біології, техніки і нейрофізіології.

Кібернетика поступово проникає у багато сфер життя. Не останню роль у цьому грає те, що вона дає новий погляд на світ, заснований на ролі зв'язку, керування, організованості та інформації. Значущість кібернетики полягає в тому, що вона дає загальнонаукові знання, які можуть застосовуватись у різних галузях науки.

У статті висвітлюється внесок професора В.В. Скопецького в розвиток вітчизняної кібернетичної науки, а також робиться екскурс у історію виникнення кібернетичної науки.

У науковій розвідці з'ясовується внесок В.В. Скопецького в розвиток науки і техніки України. На основі аналізу його основних праць, пов'язаних з питаннями розподілу ресурсів у просторі та часі, ми можемо дійти до висновків про високу кваліфікованість науковця, про практичну значущість його наукових напрацювань і вагомий внесок у розвиток сучасної кібернетичної науки України.

Завдяки кібернетиці й створенню обчислювальних машин, одним з основних способів пізнання, нарівні зі спостереженням і експериментом, став метод моделювання. Саме з комп'ютерним моделюванням ми і пов'язуємо ім'я видатного українського вченого В.В.Скопецького, проте коло його наукових інтересів далеко не обмежувалося питаннями комп'ютерного моделювання.

В.В. Скопецький активно працював у таких наукових напрямках: математичне моделювання і дослідження процесів у неоднорідних середовищах, автоматизація розрахунку складних задач